

**Lahemaa rahvuspargi koostöökogu
kultuuripärandi valdkonna 3. töökoosolek**

Toimumise asukoht: Keskkonnaameti Palmse kontor

Toimumise aeg: 16.11.2010 kell 14.00-16.45

Osalejad. Riina Pomerants, Ave Paulus, Tiina Neljandik, Anne Kaldam, Astrid Veltsmaa, Tiiu Lepnurm, Tiiu Sandrak, Ott Sandrak, Maarja Orusalu, Katrin Potter, Pille Hallika

Osalejate nimekiri protokolli lisas.

Koosoleku juhataja: Ave Paulus

Protokollija: Pille Hallika

Päevakord

1. Kaitsekorralduskavale esitatud kultuuripärandi valdkonna ettepanekute arutelu.

Arutelu

Ave Paulus: Alustame ettepanekutega nende laekumise järjekorras. Esiteks töögrupi liikme Erik Keskküla ettepanekud looduskasutuse valdkonnas. Mitmed ettepanekud on seotud ehitus- ja maakasutustingimuste seadmisega (nt krundi suurus, ehitatavate hoonete paiknemine, gabariidid jne), täpsemalt pädevuspiiride määratlemisega. Põhiseaduse § 32 ütleb: "Igaühel on õigus enda omandit vabalt vallata, kasutada ja käsutada. Kitsendused sätestab seadus." Keskkonnaamet esitab kitsendusi maakasutusele ja arhitektuurile lähtuvalt looduskaitseaduse § 14 lg 1-3 ja piiranguvööndi osas § 31 lg 2 p 8. Kaitseala valitseja tingimused peavad jõudma planeeringutesse. Planeerimisseaduse § 8 lg 3 p 17 kohaselt on üldplaneeringu ülesanne muuhulgas muude seadustest ja teistest õigusaktidest tulenevate maakasutus- ja ehitustingimuste arvestamine planeeringus.

Järgmine ettepanek (edaspidi EP) punktis "Ehitustegevus piiranguvööndis" - kanda kõrge maastikulise väärtusega maastikud kaardile. Osad kõrgeväärtuslikud alad on meile teada (eriti mis puudutab esiajaloolisi maastikke). Ajaloolise maakasutuse seisukohalt oluliste maastike piiritlemiseks on käimas mitmeid uuringuid, mille tulemusena valmivad kaardikihid, seejärel saab kaardimaterjali ka.

EP välja jätta "vältida kataloogmaju" – võtsime välja, kuna kataloogis sisalduvad tüüpprojektid, mis on juba mainitud.

EP ajaloolise teedevõrgu säilitamise tingimuste osas – lisame sõna "üldjuhul", et saaks erinevaid eluolust lähtuvaid töid teostada.

EP elektriliinide osas – "maa alla" asendatud "maakaablina", alajaamade juures lisatud "säilitades ligipääsu alajaamale".

Kitsas lipivahe – tekstis täpsustatud "vähem kui kolmandik ipi laiusest".

Katusekatte materjalide osas – materjalide osas ei ole nimekiri lõplik .

Paadikuur – kehtiv kaitse-eeskiri, mille alusel käesolev kava koostatakse, ei võimalda teisiti teisiti sätestada, ettepanek saaks olla kaitse-eeskirja muutmiseks, samas rannal on oluline avalik huvi.

Küsimused seoses inventuuride tegijatega, nende nimed ja ekspertide pädevus– siin on laual riigihanke dokumendid ja nõutud pädevused sh teaduskraadid ja kvalifikatsiooninõuded (ning riigihanke dokumentatsioon on avalikult kättesaadav), selline kirjeldus kaitsekorralduskavas läheb liiga mahukaks – nõutud on teaduskraadid

erinevatelt teadusaladelt, varasem kogemus nii valdkonnas kui piirkonnas. Edaspidi, kui analüüsid on vastu võetud, lähevad need avalikult üles, seal ka koostajate nimed, järgmises kaitsekorralduskavas saab tehtud tööde nimekirja koos koostajatega ära tuua.

Kas kellelgi on jooksvalt veel ettepanekuid kaitsekorralduskava 4. looduskasutuse punkti osas?

Ott Sandrak: See vanus 1940, meil on ka uuemaid väärtuslikke hooneid.

Ave Paulus: Seda on siin loetelus silmas peetud, sel juhul läheb ta 2. või 4. punkti alla.

Tiina Neljandik: – Muudaks järjekorda.

Ott Sandrak: Just seda ma tahtsingi, siis on rõhuasetus teine.

Astrid Veltsmaa: Kuidas saab vana Uuri-Kolga koolimaja olla miljööväärtuslikust alast väljas ja nüüd laguneb?

Ave Paulus: See hoone ei jää hetkel rahvusparki. Laiendada rahvusparki on ettepanek olnud, kuid kuna seal piirkonnas pole kõrgeid loodusväärtusi, siis ei ole riigil otstarbekas seda uuesti tagasi liita – läheks liiga kulukaks.

Ave Paulus: Kas on veel looduskasutuse osas? See on seotud ka meil käimasolevate uuringutega, sealt tulevad väga konkreetsed kaitsemeetmed ja hooldussoovitused.

Ott Sandrak: On hulk punkte, kuidas mitte lammutada, kuid puudub punktid sobimatute hoonete lammutamise kohta. On ilmselgelt kasutuks muutunud ja amortiseerunud tootmishooneid, mille omanikel ei majanduslikult motet ja raha lammutada, samas tuleks lammutada ja siis sellised kasutusel hooned, kus ei saa kedagi küll sundida, aga oleks vaja olemasolevad hooneid mingis osas pisut parandada – värvida või keskkonda sobimatu materjaliga katus vahetada.

Ave Paulus: Mis puudutab sobimatuid ehitisi, sama EP tegi ka muinsuskaitse Harju piirkond. Sundida eraomanikku ei saa, aga soovituslikuna võiks siin kaitsekorralduskavas sees olla.

Ott Sandrak: Ja nende lammutamiseks võiks olla ka toetusmeetmed.

Ave Paulus: soovitusena saab sisse panna. Kekskonda s, oleme plaaninud anda välja soovituslikud voldikud sobivate materjalikasutuse, värvilahenduse kohta ja sobimatute lahenduste kohta.

Veel midagi looduskasutuse kohta?

Ott Sandrak: Veel ühed asjad, mis on kaitse all arhitektuurimälestistena, kuid mille seis on kole juba – puisteed, pilt läheb aina hullemaks, kuna pole otseselt arhitektuur, siis ei ole muinsuskaitse prioriteet.

Tiina Neljandik: Maasikuelement ja väga ilmestav element!

Ott Sandrak: Keegi peaks nende taastamist vedama hakkama.

Ave Paulus: Puisteed või alleed – ametlik nimi praegu allee mälestise nimedes. Mis puudutab Palmse alleed, siis läheb järgmisel aastal rekonstrueerimine käiku, tellitud on juba inventuur ja rekonstrueerimiskava, Sulev Nurme Artes Terraest annab dendroloogilise hinnangu ja järgmisel aastal peaks rekonstrueerimiskava üle vaatama ja läheb töösse. Samas teised alled võiks ka kaitsekorralduskavasse sisse panna.

Tiina Neljandik: Sagadis on ka sanglepaallee ja on isegi taastatud, aga tammega. Nüüd on kraavi serv uuesti täis kasvanud sanglepavõsa, kas oleks mõttekas alleed täiendada ka sangleppadega? Tamme ei raatsiks välja juurida, aga seal on tühikuid ka, äkki võiks sinna panna sangleppa tühikutesse.

Ave Paulus: Siin peaks veel korra Muinsuskaitsega kokku istuma. Muinsuskaitse on ettepanek kirjeldada ka allveepärand rahvusparki piiranguvööndi vetes. Osad objektid pole veel muinsuskaitse allgi nt Juminda all.

Siis läheks edasi Katrin Potteri ettepanekuga – Külade ajaloolis-kultuurilise kirjelduste juures ei olnud kirjeldust Lobi kohta, selle panime sisse ja panime tema ettepanekud tegevuste osas sisse ka tegevustesse.

Anne Kaldam: Pihlaspea kalmistu piirdeaed võiks olla väärtustatud ja üks infotahvel, et millal kasutusel oli jne.

Ave Paulus: Seoses kalmistutega – raudristid – sest enamuse on seisukorras, kus tuleks sellega tegeleda. Kalmistute puhul tuleks tervikuna seisund ja hooldusvajadus panna kaitsekorralduskavasse.

Katrin Potter: Lobis “jahumajake” - seal elas 20 inimest, jahumajake on kuidagi vähe.

Ott Sandrak: Lobi loss oli jahionn võrreldes muu maailmaga.

Ave Paulus: Paneme jahimaja.

Ave Paulus: Kiviaedadest, mõistlik oleks taastada kultuurmaastikus ehk piiranguvööndis, kus nad on millegagi seotud või kasutuses.

Ave Paulus: Katrin Potterilt EP teeperved võsastunud, külateede säilimine jne – on looduskasutuse osas põhimõtetena sees.

Ave Paulus: Erik Keskküla ettepanek oli sotsiaalmajanduslik analüüs teha, praegu võiks kaitsekorralduskavasse sisse panna ökosüsteemsete teenuste ja elatusalade analüüs, sest kaitseala on ka muid ressursse, mida peaks arvestama. Samuti tegevustena Vergi pritsimaja taastamine koolitustena. Praegu on tegu objektiga, mis laguneb ja millele pole toetusmeetmeid.

Astrid Veltsmaa kirjast ettepanekud – paekivi koolimajast Uuris juba rääkisime, kuna on otsus, et kaitseala ei laiendata. Mis puudutab keelelisi väljendeid (valgam jne), on nüüd ühtselt samades terminites nagu on tänases seadusruumis terminina kasutusel (lauter).

Ott Sandrak: See majanduselukirjeldus on suht nõrk, vasturääkivusi teiste lõikudega.

Ave Paulus: Jah seda peaks toimetama, kuna tegemist on minu ja Saima Gordejeva koostatud Lahemaa kultuuriloolise voldiku tekstiga, mis sai hetkel tõstetud kaitsekorralduskavva elulaadi-teemalise arutelu algatamiseks.

Ott Sandrak: Tsistertlastele kinkimise koht valetsi, nt Kolga mõisa all on õigesti kirjas, aga siin on teisiti. Kolga mõisa puhul oli mets, lubi, tõrv ehitusmaterjalid põhiline tuluartikkel, mitte põllumajandus.

Nt Palmse mõis sai tulu piiritusest, aga siis tekib küsimus, aga kas Kolga mõis ei saanud või Vihula? Ja siis see pankrotiasi jne

Ave Paulus: Tekst on jah võetud voldikumaterjalist, voldikumatejral oli näidete põhine ning kontekstiks kogu Eesti.

Astrid Veltsmaa: Tarvel otsib vesiveskit taga Nõmmeveski kandist, aga see on Kolgas. Kolga puhul tuleb rõhutada eriti suurt käsitöölise arvu – rõhutatud ka Jüri Linnuse uuringutes.

Ave Paulus: Samas mõtlesime, et see eluolu oleks natukenegi rohkem kaitsekorralduskavas sees, kui ainult üldine lause, et rannas püüti kalu ja maakülades kavatati loomi.

Tiina Neljandik: Kui me jõudsime siia, siis eelmisel koosolekul ma tõin pärandkultuuri mõiste siia sisse ja seda sõna leidsin vaid RMK inventuuri osas metsamaa kõlvikul. Siin peaks olema sees, et oli ka rohumaadel, mitte ainult metsamaa ja võiks sisse panna, et INTERREG projekti raames teostatud ja info on kättesaadav maa-ameti kaardil.

Ave Paulus: Olen inventuuriga kursis, see inventuur puudutab väga palju erinevaid valdkondi, kas saaksid saata ettepanekuna, kuidas seda tekstiliselt kõige parem kirjeldada? Kaardikihi paneme kindlasti. Panin ajaloolis-kultuuriliste väärtuste alla.

Tiina Neljandik: Peaks välja tooma teavitamise tähtsuse kohalikule elanikkonnale, sest see on säilimise oluliseks osaks. Ja inventuur oli ülepinnaline.

Maarja Orusalu: Algul oli pärandkultuuri inventuur metsamaal, aga hiljem laienes ka neile aladele, mis võivad metsa kasvada, sh isegi küladesse.

Tiina Neljandik: Lisaks teavitamisele ka see sidumine, et esiajaloolisele maastike marsruutidele võiks lisada ka hilisemaid kihte, mis neist maastikest edasi on saanud.

Ave Paulus: Mul näide täitsa olemas – Palmse-Vihasoo esiajaloolisel maastikul on ka külade kultuuriloolised stendid.

Tiina Neljandik: Sageli jäävad hilisemad asjad lausa tee peale.

Ave Paulus: Mis puudutab Muuksit või Vihasoo-Palmse piirkonda, siis on tegemist väga heade õpperadadega, kus radu saab siduda ka hilisema ajaga või looduskeskkonnaga. Oleme arutanud, et Muuksis liita loodusõppestendid esiajaloolise marsruudiga.

Tiina Neljandik: Kõrve talu, mahapõlenud talukoht, on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse, peaks vaatama, kas see peaks olema sihtkaitsevööndis. Jutt Kõrve metsavahikohast Pedassaare tee ääres.

Ave Paulus: Sihtkaitsevööndis ei kaalu kultuuripärand üles loodusväärtusi.

Tiina Neljandik: Seal taluõuel ei ole loodusväärtusi.

Ave Paulus: Tsoneerimine on KE ettepanek iseenest, sihtkaitsevööndis on ka massiiviväärtus. Selleks peab väga suur kultuuriväärtus olema, et seda sihtkaitsevööndist välja tsoneerida. Arvestades, kui palju on piiranguvööndis lagunevaid olemasolevaid kultuuripärandiväärtusi, siis on esimene prioriteet tegeleda nendega.

Tiina Neljandik: See on niivõrd oluline objekt, õueala peaks niitma, asub teede ristumiskohas. Hoonete taastamist polegi vaja, aga oluline objekt külastamiseks.

Ave Paulus: Sihtkaitsevöönd ei välista külastusobjekti hooldust, külastusobjektina saaks niita siis kaitseala tarbeks.

Tiina Neljandik: Siis võiks kaitsekorralduskavasse sisse panna.

Ave Paulus: Tehke ettepanek kirjalikult ka.

Ott Sandrak: Lähiv lugu terminoloogiline küsimus – “ajaloolis-kultuuriline” mõjub eesti keeles nõdralt nagu vastanduks ajalooline kultuurilisele.

Ave Paulus: See termin tuleneb looduskaitseadusest.

Ott Sandrak: “Oluline” ja “tähtis” – kas lihtsalt sünonüümid või eristamaks?

Ave Paulus: Jah, kaitsekorralduskavas lihtsalt keeleline asendus teksti sees. See tekst ei määra klassifikatsioone. Inventuuridest tuleb küll klassifikatsioon väärtuste osas – “väärtuslik”, “väga väärtuslik” jne.

Ott Sandrak: Nt “ajaloolised teed”. Kõik inimesed peaksid sama teksti lugedes ühtmoodi aru saama. Kas ajalooline teelõik on see, mida kunagi kasutati, aga enam mitte või on ka täna kasutuses. Sõna ajalugu ei kannata kautamist iga augu täiteks.

Ave Paulus: Ajaloolise maakasutuse analüüsist tulevad täpsemad määratlused ajalooliste teede määramisel samuti.

Ave Paulus: Kaja Riiberigi ettepanek, et kohalik kogukond vajab märkimist kava alguses huvigruppide osas.

Ave Paulus: EP Virve küla rannamaastike avatuna hoidmiseks, millele me saame reageerida pärast ajaloolise maaksutuse analüüsi. Jaan Velströmilt EP, et koostöökogu võiks koos käia mitte ainult kaitsekorralduskava koostamisel, vaid kindla intervalliga kindlatel kuupäevadel, ehk siis poleks usaldusisikuid vajagi – need tekiks siis ise kohalkäijaist.

Muinsuskaitse ettepanekud - sõnastusse väärtuslike hoonete osas lisada konserveerimise võimalus – täiesti asjakohane ettepanek. Nt sihtkaitsevööndis vbl ainult see tulebki kõne alla.

Ehituspärandi konserveerimine sai lisatud, ja arhitektuuripärandi osas muinsuskaitse EP-d ka ja siis kalmistute ja veealuse pärandi osas palun muinsuskaitset kirjeldusi. Teedelt avanevaid vaated merele, reljeefi-maastikku jälgivad vaated jätta hoonestamata – hea ettepanek.

Ülejäänud ettepanekud selles osas on looduskasutuse osas kirjas, muinsuskaitse all olevate osas ka interjäär jne sai sisse.

Ave Paulus: Päris suur töö on kaitsekorralduskava kokkupanek olukorras, kus alusuuringud alles käivad. Aga ehk saame vajadused ja lühikirjeldused siia praegu sisse, eluolu tekstiosa peaks täiendama.

Tiina Neljandik: Ega sa ei saagi nõuda, et kõik oleks valmis.

Viimased ettepanekud neljapäevaks, siis läheb kava lukku.

Maarja Orusalu: Kas hiite inventuur on kuskil üleval ka?

Ave Paulus: Nende materjalidega saab siin tutvuda, aga ülespanemine sõltub meie kodulehe arendusest.

Maarja Orusalu: Kas mälumaastikud on maastikud.ee lehel üleval ka Lahemaa osas?

Ave Paulus: Jah.

Anne Kaldam: Kas allveeobjektid objektiti?

Ave Paulus: Jah ja kirjeldusi ka. Ja teisalt kalmistute seisund, kirjeldus, vajadused.

Ave Paulus: On veel küsimusi?

Tiiu Lepnurm: Ikka see üldplaneeringu muutmine detailplaneeringu abil ja need KSH küsimused – oletatakse, et seal ei ole väärtusi, eriti randades ehitamine ja tükeldamine ja veel lõpmatuseni jagamine.

Astrid Veltsmaa: Kolga mõisahooned lagunevad ja lepestik, kastaniallee on hävinud.

Ott Sandrak: Parem olgu seal ükskõik mis puu, peaasi oleks allee.

Ave Paulus: Jah, alleede asja peab üle vaatama.

Maarja Orusalu: Kõnnu külas on ka suured muinaspõllud

Ave Paulus: Jah, need on ka muinsuskaitse all ja sealsed maastikud tsoneeritud uues Kaitse-eeskirjas väärtuslikuna.

Ott Sandrak: Arheoloogilised asjad peaksid vist kõik nüüd olema teada ja kirjas. Va verstakivid.

Ave Paulus: Sellesama tookord nimekirja võiks täitsa üles tõstatada jälle, seal oli mingi probleem kohustusliku kaitsevööndi ulatuses, aga nüüd peaks olema võimalik ka punktobjektina muinsuskaitse alla võtta.

Ott Sandrak: Võiksid ajaloomälestisena olla.

Tiina Neljandik: Ega kõik ei peagi olema muinsuskaitse all, samas on teavitamine ja omaniku teadlikkus ka.

Koosoleku juhataja: Ave Paulus /nimi, allkiri/

Protokollija: Hallik /nimi, allkiri/

